

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 2. února 2021 ve věci č. 25802/18 a 27338/18 – *Strøbye a Rosenlind proti Dánsku*

Senát druhé sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že odnětím volebního práva stěžovatelům, které bylo důsledkem individuálního soudního posouzení o zbavení svéprávnosti, nedošlo k porušení článku 3 Protokolu č. 1 k Úmluvě, a to samostatně ani ve spojení s článkem 14 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelé byli v letech 1984 a 2009 zbaveni svéprávnosti, v důsledku čehož pozbyli volební právo. Před vnitrostátními soudy se neúspěšně bránili proti tomu, že jim bylo odepřeno právo volit v parlamentních volbách v roce 2015. V mezidobí došlo v Dánsku ke změně právní úpravy. V roce 2016 bylo osobám zbaveným svéprávnosti přiznáno právo volit ve volbách do Evropského parlamentu a v místních volbách. V roce 2019 vstoupila v platnost novela, dle které je možné zbavit osoby svéprávnosti zcela nebo pouze částečně; v druhém případě jim zůstává zachováno právo volit v parlamentních volbách.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 PROTOKOLU Č. 1 K ÚMLUVĚ

Stěžovatelé namítali porušení svého volebního práva podle článku 3 Protokolu č. 1 k Úmluvě

Soud úvodem připomněl, že přestože je volební právo klíčové pro smysluplnou demokracii, smluvní státy v této oblasti disponují prostorem pro uvážení [*Hirst proti Spojenému království* (č. 2), č. 74025/01, rozsudek velkého senátu ze dne 6. října 2005, § 58–60]. V projednávané věci nebylo sporné, že stěžovatelé byli zbaveni volebního práva v souladu s vnitrostátními právními předpisy a že toto opatření sledovalo legitimní cíl zajistit, aby voliči v parlamentních volbách disponovali náležitou úrovní duševních schopností. Zbývá tedy zodpovědět otázku, zda šlo o opatření přiměřené sledovanému cíli.

V této souvislosti Soud zdůraznil, že dánské právo v rozhodném období automaticky nevylučovalo z účasti na volbách veškeré osoby, které trpěly duševním onemocněním nebo kterým byl ustanoven opatrovník, nýbrž pouze ty, kterým byl ustanoven opatrovník a které byly současně po individuálním posouzení soudem prohlášeny za nesvéprávné. Zbavení svéprávnosti bylo vázáno na splnění dvou podmínek: zaprvé, dotyčná osoba nebyla schopna spravovat své záležitosti z důvodu duševního onemocnění, a zadruhé, zbavení svéprávnosti bylo nezbytné, aby se této osobě zabránilo vystavit svůj majetek, příjem nebo jiné finanční zájmy riziku závažné ztráty či zneužití. Zároveň platilo, že nebylo možné zbavit osobu svéprávnosti, pokud její zájmy mohly být dostatečně chráněny ustanovením opatrovníka. Soud též poukázal na to, že daná právní úprava byla při jejím přijímání předmětem důkladného posouzení ze strany parlamentu. Navíc v praxi dopadala na poměrně malý počet osob – zbavení svéprávnosti, a tudíž odnětí volebního práva, se týkalo toliko 0,046 % dánské populace ve volebním věku. Co se týče kvality soudního přezkumu v projednávané věci, a to zejména rozsudku nejvyššího soudu ve věci stěžovatelů, dle Soudu tu nejvyšší soud důkladně přezkoumal přiměřenost namítaného zásahu a provedl poměrování dotčených zájmů ve světle judikatury Soudu.

Soud dále uvedl, že mezi členskými státy Rady Evropy neexistuje shoda ohledně toho, zda je osobám zbaveným svéprávnosti omezeno volební právo, a takovou shodu nelze najít ani na evropské a mezinárodní úrovni. Na jedné straně tu stojí ustanovení článku 29 Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením, které zakotvuje závazek smluvních stran zaručit osobám s postižením politická práva, jakož i příležitost užívat tato práva na rovnoprávném základě s ostatními. Na druhé straně však

Benátská komise ve svém stanovisku č. 190/2002 uznala, že za jistých podmínek lze osoby zbavit volebního práva.

Soud se rovněž věnoval srovnání projednávané věci s věcí *Alajos Kiss proti Maďarsku* (č. 38832/06, rozsudek ze dne 20. května 2010), v níž shledal porušení článku 3 Protokolu č. 1. Dle Soudu se nicméně jedná o značně odlišné vnitrostátní právní úpravy: zatímco ve věci *Alajos Kiss* byly všechny osoby pod plným či částečným opatrovnictvím automaticky a plošně zbaveny volebního práva, v projednávané věci k pozbytí volebního práva došlo pouze u osob, jimž byl ustanoven opatrovník, které soud po individuálním posouzení prohlásil za nesvéprávné. Je pravda, že zde vnitrostátní právo nevyžadovalo zvláštní hodnocení voličských schopností, ale toliko posouzení svéprávnosti jako takové. Z judikatury Soudu však nelze dovodit, že k tomu, aby bylo omezení volebního práva považováno za slučitelné s článkem 3 Protokolu č. 1 k Úmluvě, je třeba provést zvláštní a individualizované posouzení volební způsobilosti jednotlivých osob [srov. *Hirst proti Spojenému království* (č. 2), cit. výše, § 62].

V závěru rozhodnutí Soud vyslovil souhlas s tvrzením stěžovatelů, dle něhož je objektivně obtížné ospravedlnit skutečnost, že osoby zbavené svéprávnosti měly v letech 2016–2019 možnost volit v evropských volbách, nikoliv však ve volbách parlamentních. Soud nicméně přihlédl k tomu, že zákonodárce vyvinul v průběhu času chvályhodné úsilí pro posouzení a řešení situace, přičemž postupně odstraňoval omezení volebního práva. Skutečnost, že tento vývoj vyžadoval důkladnou právní reflexi a čas, nelze dle Soudu použít jako argument pro závěr o nepřiměřenosti a neodůvodněnosti namítaného zásahu. Je zde potřeba vzít v potaz i měnící se pohled společnosti, kvůli němuž je problematické kritizovat právní úpravu, která se mění jen postupně (srov. *Petrovic proti Rakousku*, č. 20458/92, rozsudek ze dne 27. března 1998, § 41).

Ve světle výše uvedeného Soud dospěl k závěru, že k porušení článku 3 Protokolu č. 1 k Úmluvě nedošlo.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 14 ÚMLUVY VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 3 PROTOKOLU Č. 1

Stěžovatelé namítali i porušení zákazu diskriminace při výkonu volebního práva.

Soud připomněl, že dle jeho ustálené judikatury lze považovat rozdílné zacházení s osobami v obdobných situacích za diskriminační, pokud nemá objektivní a rozumné odůvodnění – jinými slovy, pokud nesleduje legitimní cíl nebo pokud neexistuje rozumný vztah přiměřenosti mezi použitými prostředky a sledovaným cílem (*Molla Salı proti Řecku*, č. 20452/14, rozsudek velkého senátu ze dne 19. prosince 2018, § 135). S odkazem na své odůvodnění na poli článku 3 Protokolu č. 1 Soud shledal, že rozdílné zacházení se stěžovateli uvedené podmínky splňuje, a k porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 3 Protokolu č. 1 tudíž nedošlo.